

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9 9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová
- Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.
- Tisk: BEKROS
- Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA O ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZECH NA LANDEKU A FINAL REPORT ABOUT ARCHAEOLOGICAL FINDS ON THE LANDEK-HILL

Jan Folprecht

(dosud nepublikovaný text z r. 1938)

Publikační poznámka:

Před 75 lety započaly na vrchu Landeku v Ostravě archeologické výzkumy, které s přestávkami pokračují dodnes. Přinesly a přinášejí mnoho významných poznatků o způsobu osídlení Ostravska v dávné minulosti. Neznámější nález tzv. Landecké Venuše možná trochu zastřel po r. 1953 to, co tomu všemu předcházelo.

Tím prvním, kdo se systematicky zabýval hledáním stop pravěkého osídlení Landeku, byl Dr. Ing. Jan Folprecht (1873 – 1952). Folprecht byl povoláním geolog a celý svůj život zasvětil geologii ostravsko-karvinského kamenouhelného revíru. Jako vrchní báňský inspektor Vítkovického těžárství se velmi živě zajímal o všechny podněty s jeho povoláním souvisejícími. Tak došlo k tomu, že se ujal roku 1925 provedení prvních archeologických sond na Landeku a ve svých výzkumech zde pak pokračoval s přestávkami až do r. 1937.

V jeho pozůstatosti dochoval se rukopis „Závěrečné zprávy“, který patrně jediný nebyl veřejně publikován. Důvodem mohly být neklidné doby předcházející vypuknutí II. světové války. Jisté je, že svou stať napsal Folprecht roku 1938, tj. v roce svého odchodu do důchodu. V jistém smyslu tehdy účtoval svůj odborně plodný život. Veškeré archeologické nálezy jsou dnes uloženy v Moravském zemském muzeu a v Archeologickém ústavu AV ČR v Brně. V Brně je také uložena od té doby jeho mineralogická sbírka. Na textu jeho „Závěrečné zprávy“ je do jisté míry patrný duch „uzávěrkové operace“ (čtenáře odkazují na text posledního odstavce). Předkládaná stať je souhrnem předchozích Folprechtových publikací na toto téma (viz literatura).

Domnívám se, že přes časový odstup od sepsání „Závěrečné zprávy“ (tj. jistý nesoulad se stávajícím stupněm poznání v oboru archeologie) může předkládaný text i dnes něco říci. Každopádně je to nejuplněnější Folprechtova zpráva o jeho výzkumech na Landeku a dobře ilustruje předválečný stav. Z těchto důvodů a díky laskavosti redakce tohoto odborného časopisu připravil jsem tento nepublikovaný rukopis, ponechávaje v co největší míře stylistiku i gramatiku v původním znění. Text doplnil jsem jednak o tab. 1-4, které ilustrují a shrnují Folprechtovy archeologické výzkumy a jednak o nákres rozmístění všech jím vedených sond.

Ostrava, únor 2000, Doc. Ing. Jan Folprecht, CSC

Obr. 1. Dr. Ing. Jan Folprecht (stojící vpravo) roku 1933 nad sondou č. III.

Dr. Ing. Jan Folprecht (standing on the right side) at the trench III in 1933.

Na praehistorickou stanicí na Landeku přišlo se tak, jako v jiných případech, náhodou. Při přeměně lesní parcely č. 224 v parcelu stavební případně hospodářskou, odkryty byly stopy sídliště ze starší doby kamenné, a to nálezem přírodních pazourků, jak je nordický ledovec k nám zanesl. Stalo se tak v roce 1924. Mimo přírodních pazourků našly se také odštěpky, které povstaly zpracováním tohoto nerostu na náčiní, případně zbraně; mimo to nalezeny byly ve hloubce asi 3 – 4 decimetrů pod povrchem 2 pazourkové koule o průměru 6 – 7 cm, zhruba opracované, tak, jak to tento nerost – vzhledem na svoji štipatelnost – připouští; jedna koule byla hladce provrtaná o světlosti asi 6 mm, druhá celistvá. Tyto nálezy daly mi podnět ku dalšímu hledání v nejbližším zalesněném okolí, pokud to ovšem stav lesní kultury dovozoval. Jsem si vědom toho, že význam praehistorické stanice předčí cenu lesa prostředního stáří, leč poměry bývají často silnější nežli dobrá vůle. Tím si možno

vysvětliti, proč nebylo na Landeku sondováno systematicky v podobě šachovnice, nýbrž tak, jak to mezery v lesní kultuře dovolovaly a jak je z přiloženého náčrtku patrné.

Na Landeku prokopával jsem nejvrchnější sedimenty, a to sprašovou a souvkovou hlínu až do jeho podloží k rudému písku, který místy byl nahrazen červeným pískovcem: dalo se tak v letech 1925, 1927, 1929, 1933 a 1937. Vykopávky z prvně uvedených čtyř let popsal jsem v těchto časopisech:

1. Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci r. 1926 pod titulem „Praehistorické nálezy na Ostravsku.“

2. Sborník přírodovědecké společnosti v Mor. Ostravě přinesl v r. 1929 pod záhlavím: „Předhistorické nálezy na Ostravsku“ další můj článek o výsledku výzkumných prací archeologických. V něm jsou v pravé velikosti zobrazeny některé předměty, které byly v prvních devíti sondách vykopány. Jsou to obrazy pazourkových nožičků, šipek, dále střepiny nádob a konečně soupis fragmentů mamutích stoliček, úlomků spálených kostí a do červena vypálených hrudek hlíny, jimiž byla některá ohniště obložena.

3. Všechny vykopané předměty z roku 1929 byly podrobeny perlustraci, kterou jsem uveřejnil spolu s Drem J. Skutilem ve Věstníku Matice Opavské, ročník XXXVI. čís. 3. pod titulem: „Palaeolitická industrie z Petřkovic z výkopů 1929.“ Vedle mladší praehistorické keramiky, tak zvaného typu lužického, zjištěny byly v posledních sondách mamutí stoličky poblíž ohniště a hojný materiál palaeolitický. V některých sondách odkryt byl nejen neolit, ale i o něco hlouběji pozdní paleolit, dočkavši se solutréenského vývoje, čímž se tato stanice co do stáří rovná vývoji willendorfskému.

4. Časopis „Příroda“ ročník XXVII. čís. 3, Brno 1934. „Výzkumné práce na praehistorickém sídlišti v Petřkovicích.“

5. Další článek o téžé tematice uveřejněn byl v knize: „Technická práce na Ostravsku“ 1936 pod titulem: „Předhistorické sídliště na Ostravsku.“

6. Konečně přinesl Moravsko-slezský deník ze dne 22. listopadu 1936 článek, nadepsaný: „Odkud přišel praobyvatel Ostravska?“ V něm jsou nálezy podrobeny rozboru vzhledem na konfiguraci terénu, která nastala po odchodu severského ledovce na tak zvaném karbonském ostravském hřebenu.

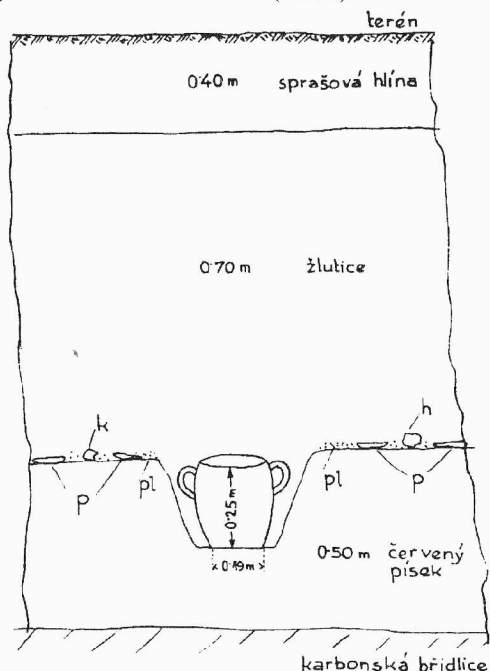
Po tomto výpočtu dosavadních publikací zbývá mi seznámit veřejnost s výsledky odkryvek, které byly provedeny v roce 1937. Byly to sondy X až XIII, jichž poloha na parcele čís. 225 je zřejma z nákresu. Dříve však nutno doplnit moji zprávu o kořisti, vydobyté z poslední sondy č. IX sdělením,

že v ní byly nalezeny 2 zuby, které patřily – dle sdělení státního musea v Praze – mladému koni.

V téže sondě našla se 3 zrnka obilí, která si ponechalo totéž museum. Zrnka se patrně nacházela v nádobě, a proto se zachovala; patrný byly na nich známky pražení.

Sonda č. X

vykazovala tento sled vrstev (obr. 2):

Obr. 2. Sonda č. X. Trench X.

p = pazourky s odštěpký	flint and flint splinters
k = kostičky	small bones
pl = popel	charcoal
h = hrudky	lumps

Ve hloubce 1.10 m pod povrchem obsahovala kulturní vrstva tyto předměty:

66 nožičků a škrabáků bíle patinovaných, zhotovených z pazourku; několik výrobků je zlomených;

526 odštěpků, povstalých při zpracování surových pazourků; z nich bylo 10 větších kusů, které se asi již nehodily k dalšímu zpracování,

1 nožič z buližníku, který nese nádech vavřínového listu,

133 kostiček vesměs pálených a v malých rozměrech,

6 hrubých, dosud nezpracovaných pazourků,

10 pískovcových valounků o velikosti dětské pěsti,

4 hrudky hlíny silně vypálené,

10 střepin hliněných nádob nevypálených, hrubě zhotovených bez ozdob, o tloušťce 10 mm,

1 polovice kostěného hladítka o rozměrech 48 x 15 x 7 mm,

1 zlomek ztrouchnivělé mamutí stoličky 10 x 6 x 4 cm.

Sonda č. XI

obsahovala tyto předměty:

28 méně zdařilých výrobků z pazourku a 2 z bulžňníku; většinou dalo se jich použít ke krájení;

267 odštěpků, povstalých při výrobě nožů, škrabáků apod. Mnohé povstaly asi rozžhavením a následujícím politím studenou vodou, tedy bez dalšího úderu, jak jsem se o tom pokusem přesvědčil; 2 odštěpky jsou protáhlé a mají délku 30 mm; snad jich bylo používáno ku propíchnutí koží jako hruých jehel nebo šidel;

1 křemenný valounek, transportem ohlazený a

38 úlomků z vypálených kostí.

Ze sondy č. XII

byly vytěženy tyto artefakty:

15 pazourků pěkně opracovaných, ale zlomených,

74 odštěpků, povstalých při výrobě předchozích; všechny jsou patinované,

4 hladítka z pískovce, z nichž největší má rozměry 15 x 8 x 1 cm,

1 plochý pískovec, povstalý rozštípením valounu o velikosti dlaně dospělého člověka; tloušťka jeho pouze 10 mm,

32 hručky hlíny, z nich byly některé ostře vypálené a bylo jich používáno pravděpodobně jako ozdobného barviva k nátěru těla,

1 hrouda z vysušené hlíny o velikosti mužské pěsti, která měla poblíž zúženého okraje otvor o průměru 6 mm,

422 střepin nádob z nevypálené hlíny o tloušťce 1 cm; nádoba byla bez ozdob;

4 úlomky spálené kosti a

2 fragmenty mamutí stoličky o rozměrech 13 x 12 x 5 cm.

Na rozdíl od předchozího nálezu nacházely se střepiny nádob ve dvou vrstvách nad sebou, jedna v hlíně (žlutici), druhá v písku. Na rozhraní mezi pískem a žlutou hlínou roztroušeny byly pazourky, úlomky kostí a popel.

V sondě č. XIII

bylo nalezeno:

199 méně zdařilých nožů a škrabadel; mnohé z nich jsou zlomeny a staly se neupotřebitelnými,

740 odštěpků a zbytků matečního materiálu,

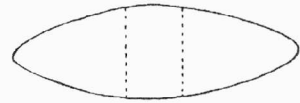
1 valounek křemene,

1 hranolek bulžňníku o rozměrech 40 x 14 x 14 mm,

2 hranolky z pískovce 40 x 10 x 10 mm a 60 x 18 x 10 mm,

248 fragmentů pálených kostí, z nichž největší má rozměry 50 x 13 x 7 mm a konečně

1 provrtaný disk z břidlice o průměru 45 mm, uprostřed dosahuje největší tloušťky 15 mm, k okraji je tenší. Otvor uprostřed má světlost 9 mm.

Obr. 3. Provrtaný disk ze sondy č. XIII.

Disc with a drilled hole; from trench III.

Shrnou-li se výsledky dosavadních vykopávek na jihozápadním cípu landecké výspy, pak obdržíme tento obraz.

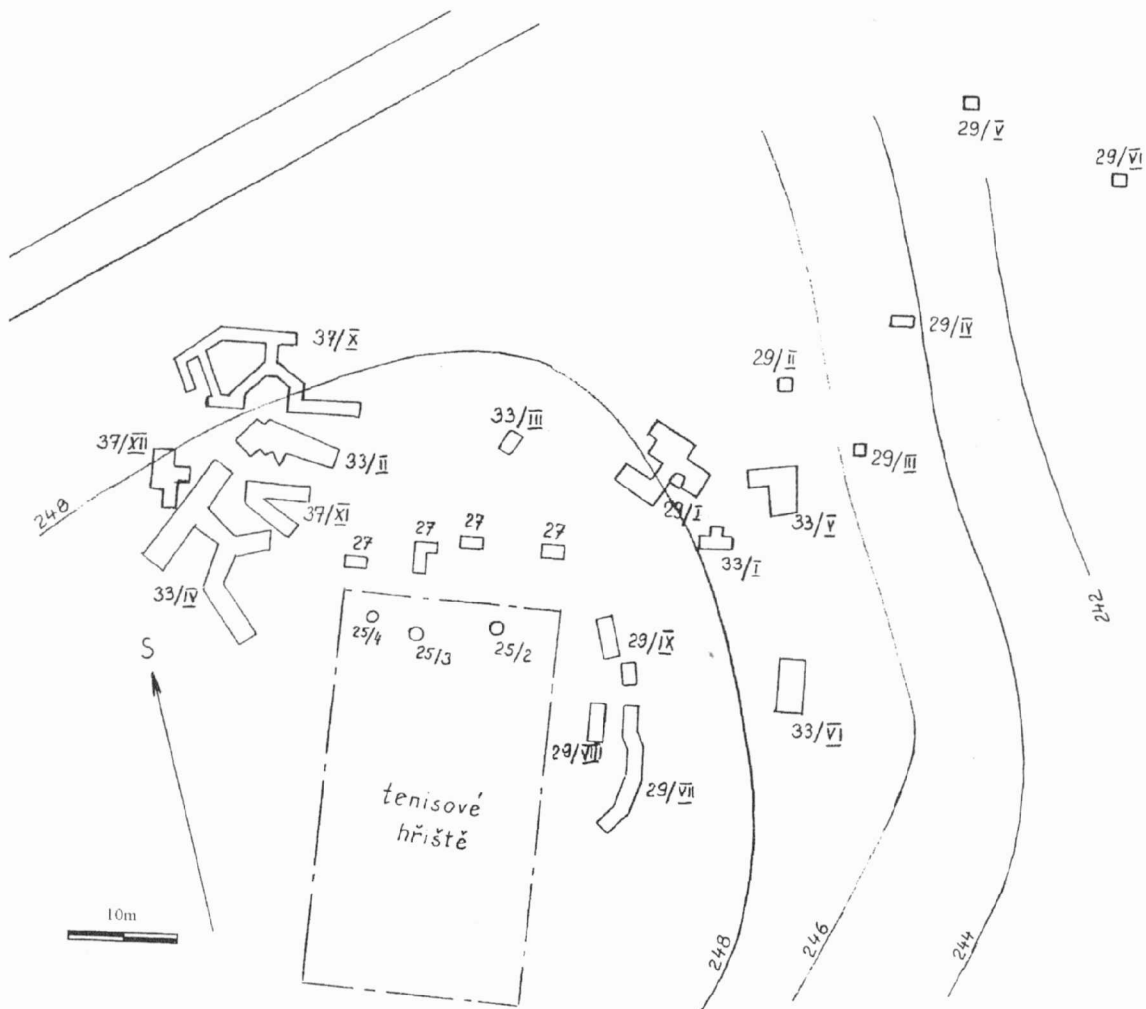
Celkem bylo vykopáno 30 fragmentů mamutích stoliček; velká většina z nich byla již zlomena, menší část se poškodila vniknutím rýče při neočekávaném nálezu poblíže zemského povrchu.

Dále se přišlo v dosavadních 13 sondách na 6892 kousky pazourku, z nichž převážná většina tvoří odpadky, které povstaly při zpracování prvňích nástrojů a menšina reprezentuje více nebo méně zdařilé řemeslné výrobky, sloužící k snadnějšímu obhájení živobytí. Nejvíce jich bylo používáno ke krájení jako nožů, dále jako škrabáků, vrtáků, pilek, jehel, šidel, bodců, používaných při chytání ryb atd.

Až na nepatrné výjimky byly tyto nástroje zhotoveny z pazourků, které sem zanesl nordický ledovec. Teprve v druhé řadě použito bylo k témuž účelu bulžňníku.

Nalezené předměty nenacházejí se roztroušeny po celém návrší, nýbrž jsou zkoncentrovány na některá místa, bývalá ohniště a na jejich nejbližší okolí.

Pak bylo vytěženo z předchozích 13 sond 1529 střepin nádob, nečítaje v to onu nádobu, která se nachází v původní hornině, tak, jak byla objevena v sondě č. XIII ve hloubce 70 cm pod povrchem.

Obr. 4. Rozmístění sond J. Folprechta. Arrangement of the Folprecht's trenches.

K těmto nálezům člení se cenné předměty, jako 2 pazourkové koule, 1 disk, připomínající přeslen, anebo spíše jeden článek náhrdelníku, 2 pražená obilná zrna, 2 koňské zuby a jiné, dříve uvedené předměty.

Skončiv sondu čís. XIII, pokusil jsem se o prozkoumání severovýchodního cípu landecké výspy za valem, zřízeným k ochraně bývalé tvrze Landeku. Protože zřízením valu byla nejvrchnější hornina zpěházena a sled vrstev je tím porušen, nutno bráti vykopané předměty – pokud se jejich stáří týče – s jistou rezervou.

1 bulizník, opracovaný v podobu, připomínající vavřínový list,

176 úlomků a střepů z nádob, zhotovených z hlíny a vysušených pouze na slunci; nádoby byly bez ozdob;

6 hrudek ze směsi popela a dřevěného uhlí,

6 hrudek z vypálené hlíny,

1 disk z břidlice o průměru 35 mm a největší tloušťce 15 mm; kruhový otvor uprostřed má světlost 7 mm.

Mimo to přišli jsme na 181 plných kostí, z nichž některé zjevně jsou části daňčích parohů a

31 dutých kostí; oba druhy kostí nutno dáti odborně zjistiti, dále

18 velkých savčích zubů (poškozených), které patřily koni nebo krávě.

Následující předměty z téže kulturní vrstvy určeny byly na veterinářské vysoké škole, a to

1 patní kost velkého jelena (*cervus elephans*) čili os tarsi fibulare, a to z pravé končetiny,

1 proximální část kosti holenní (tibia) srnky (*capraeolus caprae*),

1 špičák dolní čelisti z levé poloviny rypáku prasete (*sus scrofa*),

1 páta stolička spodní čelisti z levé strany prasete a konečně

1 železné bodlo v řezu čtverhranné, o šířce stran 11 mm, 65 mm dlouhé na jedné straně zahrocené.

Z nálezu kulturní vrstvy na severovýchodním a jihovýchodním cípu landecké výspy dá se usuzovati, že také prostřední část Landeku byla v době praehistorické obydlena. Dosavadní výzkumy prokázaly, že byla obydlena pouze ona stráž, která byla sluncem ozářena, kdežto stráž k severu obrácená nepodalala mi dosud žádné stopy osídlení. Mimo vlastní Landek sídlil člověk v době kamenné také na sousedním návrší v Ludgeřovicích, o čemž jsem se přesvědčil z autopsie. Při kopání základů pro obytný dům pana Gurného na parc. č. 190/15, a to na styku s parc. č. 188/15 nad cestou, vedoucí z Petřkovic směrem k dolu Oskar, přišlo se na ohniště s několika centimetry silnou vrstvou popela a uhlíků; v této směsi uložen byl také mlátek z doby aurignacien zvané, jehož jedna polovice se zachovala, kdežto druhá byla odvezena se zeminou na násp. Svůj názor o osídlení Hlučínska podal jsem loňského roku v Moravskoslezském Deníku pod titulem: „Odkud přišel praobyvatel Ostravska.“

Podav tuto zprávu o vykopávkách a sídlišťích z doby kamenné na Ostravsku, chci ve zkrácené formě vylíčit poměry morfologické z doby poledové, a to s ohledem na vykopané předměty, nepřihlížeje na nálezy z jiných četných stanic. Bude tudíž nutno začít s koncem doby třetihorní, která předcházela dobu ledovou.

V době třetihorní nacházelo se Ostravsko se svým širokým a dalekým okolím, tak jako velká část hornoslezské pánve (= východosudetské) pod vodou. Poklesem barier snížila se hladina vodní do té míry, že voda z třetihorního moře od nás zmizela a zanechala tu pouze po sobě památku v podobě mořského kalu a bahna, které dosahuje místy tloušťky i přes 1000 metrů. Toto mořské bahno, v místním nářečí „slín“ zvané, obsahuje v sobě něco vápna, které bylo vyluhováno mořským přibojem z okrajového lithonového útvaru. Slín leží na Ostravsku přímo na kamenouhelném útvaru; pouze v předhoří Beskyd uložena je v přesunutém poloze vrchní beskydská křída.

V době třetihorní a speciálně na jejím konci bylo podnebí u nás a vůbec ve střední Evropě teplé; průměrná roční teplota byla o několik stupňů vyšší nežli je dnes; důkaz vyšší průměrné teploty podává nám jak zvířena, tak i květena. Z nevyzpytaných dosud příčin počala se koncem třetihor teplota snižovati, což přirozeně nezůstalo bez vlivu na květenu a zvířenu. Příčinou ochlazení mohla býti změna osy zemské, nebo změna teplých mořských proudů. Hörbiger, dle své gla-

ciální kosmogenie, připisuje tuto změnu kosmickému vlivu, tj. zachycení měsíce naší planetou. At již byla příčina jakákoliv, faktum je, že kapradí, přesličky, fikovníky, olivy a podobná flóra po čase odumírala; totéž se stalo se zvířenou. Ledovec ze Skandinávie rozšířil se přes Baltické a Severní moře, pokrýl pláně Německa, přičemž pokračoval do výšky, tj. proti proudu řek ústících na severu, jako Labe, Odra, Visla aj. a tak se dostal až na širší Ostravsko. Zde byla jeho tloušťka větší než 200 metrů a okraj jeho sahal až do Podbeskydí, případně do Bělotína. Na své cestě utrl ledovec kusy hornin a ty tlačil před sebou, čímž se tyto zaočkrouhlily neb aspoň zvalily svých hran. Velké i malé balvany a valouny různých druhů hornin, převážně skandinávské žuly nacházejí se u nás v hojně míře a říká se jim bludné balvany. V jejich doprovodu byly k nám přitransportovány také četné pazourky, které poskytly praobyvatelům materiál k nejstaršímu řemeslu neb industrii, totiž nožířství.

Tak jako pod věčným sněhem Arktidy a Antarktidy není života, tak bylo mrtvo i všude tam, kam se rozprostřel těžký příkrov ledovecový. Pouze na jeho jižním okraji živořila fauna, která se sem stěhovala od severu.

Jak dlouho trvala u nás doba ledová, nedá se s nárokem na pravděpodobnost odhadnouti; bývá odhadována odborníky na 100 až 200.000 let. V tomto geologickém období podléhal ledovec několika fluktuacím; následkem zvýšené průměrné roční teploty ustoupil o něco k severu, aby po poklesu teploty zase nastoupil cestu k jihu. V době meziledové objevil se na Moravě první člověk, jehož skryše se nacházela v jeskyni štramberské.

První obyvatel Landeku objevil se až v době poledové, kdy zde bylo klima podobné onomu, jaké je na ruské stepi, tj. horké léto, studená zima, čili kontinentální podnebí. Východní větry navály sem spráž, která se usazovala na stránkách k východu obrácených. Na Landeku přišlo se na dvě sídliště nad sebou, na některých místech pouze na stanici starší, paleolitickou, jinde pouze na stanici mladší, neolitickou. Praobyvatel Landeku a sousední náhorní výšiny, která převyšuje nížinu o několik desítek metrů, našel ve zdejších kraji četné morény, laguny, močály, vodní nádrže s množstvím sladkovodních ryb, které lovil; další potravu mu poskytovalo vodní ptactvo a hlavně lovná zvěř, které tu muselo býti hojnost. Homo ostraviensis používal ku své obraně a jako náčiní zhruba zhotovených kamenů jako seker, škrabáků, klínů a hlavně nožíků, které dovedl si zhotoviti z pazourků, které mu sem ledovec v hojně míře od severního moře zanesl. Téměř všechny předměty z pazourku zhotovené nesou stopy patiny, které možno dosáhnouti žárem. První obyvatel tudíž znal oheň, jak o tom svědčí stopy ohnišť v některých sondách. Proti zimě chránil se kožemi, které si spínal šlachami;

otvory do koží propíchl si pazourkovými jehlami a šidly. Dosud se mi nedostalo důkazu, že by byl Homo ostraviensis zpracoval kosti. Nevysvětleno mi dosud zůstává, proč se nenašla dosud žádná kost celistvá a všechny úlomky malého formátu jeví znatelné stopy pálení. Vzhledem k jejich malým rozměrům pochybuji, že by se dalo určit, kterému živočichu patřily, ačkoliv na jiných stanicích byly nalezeny a rozeznány kosti medvědů, obrovských jelenů, sobů, turů, kamziků, srnců, koní, vlků, lišek a jiných zvířat. Na Landeku nalezeny byly pouze stoličky mamutů, v orlovské cihelně třecí zuby i kly mamutů a část čelisti nosorožce. Drobný formát kostěných úlomků dá tušit, že lidé drobili kosti, aby z nich dobyli tuk, kterého používali jednak jako mastidla, jednak ku svícení. Tato domněnka je tím více opodstatněna, ježto jeden předmět, ve sbírkách městského muzea se nacházející, má podobný tvar jako onen kahan, nalezený v Pyrenejích v jedné jeskyni a identifikovaný jako kahan (La Nature – 1937). Jiný artefakt, sloužící témuž účelu, nalezen byl v Kunčicích p. Ondř., leč nedokončený.

V sondách landeckých byly na pokraji ohnišť nalezeny hrušky jednak z hlíny vypálené, jednak nevypálené. Do ruda vypálené hlíny užívali praobyvatelé Ostravska pravděpodobně jako líčidla svého těla, tak jak to primitivové dosud dělají.

Jelikož větších kamenů nebylo v dosavadních sondách nalezeno, dalo by se soudit, že praobyvatel Ostravska byl povahy lidumilné, ježto k sebeobraně nepoužíval kamenů, jako jeho francouzští předkové v době achellen a chellén. Byla asi jeho zbraní ulomená větev, kterou mužové dodnes neodložili na svých procházkách. Když vklínil člověk kámen do rozpoltněné větve a svázal obě lýkemy, nebo ještě spíše střevem zabíjených zvířat, případně šlachou, vytvořil si další účelný nástroj k obraně i práci. Byla to jakási primitivní sekera, kterou se bránil proti šelmám a kterou dobíjel poraněná zvířata. Téhož náčiní používal při kácení slabých kmenů, jichž pravděpodobně používal ku postavení chýší, neb aspoň krytů nad jamami, do země vykopanými. Týmž náčiním kácel stromy, aby pomocí nich a větví zhotovil past na lovnou zvěř, především na krátkozraké mamuty. Vhodný terén pro tento účel našel jsem na Landeku na více místech. Sekera, která se našla při novostavbě domku pana Gurného v Ludgeřovicích, nebo druhá v řečišti Odry při stavbě koblovského jezu, měla mandlovitý tvar, čehož bylo dosaženo broušením. Seker bylo na celé Moravě nalezeno na praehistorických stanicích přes 3000.

Palaolitický člověk neuměl sice z počátku provrtávat tělesa, ale v dalším vývinu paleolitu zhotovil si vrtáky, jimiž provrtal i koule z pazourku, aby jimi provlékl šlachy nebo střeva zvířat, aby tak spojil 2 až 3 koule spolu, které doveď, tak jako kdysi patagonští indiáni, házetí po utíkající zvěři, čímž docílil, že se šlachy, koulemi zatížené, omo-

taly zvířatům kolem zadních noh a tím je přivedl k pádu. Jiní kmenové indiánští používali k chytání zvěře lasa. Paleolitický člověk znal pilku; našly se na Landeku malé pilky, zhotovené z pazourku. Ryby nabodával oštěpem, jehož hrot tvořila šípka z ostrého pazourku. Není vyloučeno, že lidé znali chytat ryby na udici; aspoň jeden artefakt byl nalezen, kterým by bylo možno velké ryby (sumce, velké štiky aj.) chytati.

Tak jako polární lovci nechovají mimo psů žádných domácích zvířat, tak také paleolitický obyvatel zdejšího kraje neznal domácích zvířat, ani psa ne; dosud se aspoň kosti zvířat domácích nezachovaly. Na jak nízkém stupni kultury stál paleolitický člověk, je viděti z toho, že neuměl přásti ani tkáti, neznal obilí, neznal ani vyráběti z hlíny nádoby a je vypalovati, ačkoliv oheň rozdělati dovedl; samozřejmě neznal vůbec kovových výrobků.

Že se v jedné sondě našel provrtaný disk a kolem ohniště do ruda vypálené hrušky hlíny, dá se usuzovati, že disku používal člověk, a to hlavně ženy, které je nosily navlečeny na krku jako ozdobu. Podobných, rovněž provrtaných koleček bylo nalezeno v roce 1891 v Brně profesorem Makowskim ve žlutnici, ve hloubce 4,5 m, 14 kusů, které ležely kolem lebky.

Trdný a krušný byl život člověka paleolitického, ježto žil – jak se vulgárně říká – z ruky do úst. Znal jen masitou potravu, kterou neuměl konzervovat, a proto musel denně vycházet na lov, aby ukojil hlad svůj a své rodiny. Život jeho byl krátký, tak jako je dosud krátký život Eskymáků. Požíváním potravy výhradně masité vydán byl následkům kurdějí, nehledě k jiným onemocněním, jimž byl vydán a proti nimž z neznalosti účinků bylin, případně vhodných antiodot byl bezbranným.

Člověk ze starší doby kamenné žil na Ostravsku asi uprostřed tohoto období a odstěhoval se odtud, když byl zvěř řádně vylovil. Tento názor je ovšem pouze hypotetický, ježto opracované pazourky se solutrénskou retuší mohly vyjít z ruk člověka, žijícího časově na samém sklonku paleolitu, ale člověka, stojícího na nižším stupni vzdělanosti.

Časový interval, který uplynul od té doby, kdy zde žil prvý člověk, odhaduje Prof. Absolon na 25.000 let.

Po několikerém částečném ústupu a zase postupu nordického ledovce počalo se zase z neznámých příčin klima zlepšovati, teploty přibývalo, což mělo za následek, že ledovec rychleji tál, tvořilo se více vody, která se mísila s vodou, přítékající z Beskyd i Jeseníků. Tyto vody hledaly si odchod a vnikaly jednak pod ledovec, jednak odtékaly na okraji ledovce, aby se tak zařezaly do půdy a připravily aspoň někde řečiště pro příští vodotoky. Dosavadní stepi a tundry přestávaly býti rejdištěm

mamatů, nosorožců a jiných zvířat, libujících si na lišejnicích, mechu a sporé trávě. Močály vysychaly, řeky nanasly na diluviální usazeniny hlínu, vítr zanesl sem z jihu a od východu semena trav a obilnin a kraj nabýval jiné tvárnosti. Na Ostravsko, po delší dobu neobydlené, přistěhovala se tak jako jinam na Moravu nová zvěř, ačkoliv dosud se po ní žádné zbytky v podobě kostí nenašly. Nastávala nová doba, nové klima, nová květena i zvířena – nastává doba holocénní, mladší doba kamenná a s ní objevil se na Ostravsku nový člověk, člověk neolitický. Odkud přišel? Asi od západu a přinesl si s sebou, u přirovnání s člověkem paleolitickým, vyšší kulturu. Živil se sice také lovem zvěře a ryb, ale znal chovat domácí zvířata a pěstovat obilí, jak o tom svědčí nalezená zrna, čímž byl vázán na jednu půdu. Landecký člověk v neolitu choval domácí zvířata, o čemž svědčí nalezené 2 zuby koňské. Odival se sice také – a to hlavně – kožešinami, ale později naučil se tkáti. Za obydlí sloužily mu chýše z větví spletené a hlínou olepené. Na rozdíl od svého předchůdce ze starší doby kamenné bydlel již s jinými rodinami pospolitě. Neolitický člověk zanechal po sobě na Landeku více stop, a to v podobě ohnišť, která byla popsána na začátku této stati. Některá ohniště na Landeku jsou sotva znatelná, na jiných je však vrstva popela s uhlím několik centimetrů tlustá a obsahuje ponejvíce z pazourku zhotovené náčiní. Hlavním znakem neolitu bylo, že člověk znal vytvářeti z hlíny nádoby. Ježto v sondě č. X se našla rozbitá nádoba hlíněná pod kulturní vrstvou, maně naskytá se domněnka, že v nádobě, do písku zapuštěné, nacházely se kosti z kremace některého člena rodiny.

Nádoby nenašly se na Landeku celé, nýbrž v kupě střepin. Některé z hlíněných nádob jsou zrobeny ručně, mají tloušťku stěn 100 mm i více a jsou bez veškerých ozdob; jiné mají ozdobu proužkovou s doličky, tak jak jsem ji dvakrát v předchozích publikacích reprodukoval. Některé střepy jsou zhotoveny z hlíny plavené a pravděpodobně na hrnčířském kruhu zrobené. Stěny těchto nádob jsou tenké asi 4 mm a uhlazené. Některé nádoby měly ucha, některé byly bez nich.

Neolitický člověk žil asi před 10 tisíci lety. Co jej odsud vypudilo, nepřítel či zvěř nebo živelní katastrofa, nedá se zjistiti.

Že by Landek byl osídlen v době bronzové nebo hallštatské, není prokázáno. A tak se shledáváme teprve v pozdním středověku a starším novověku se třetím osídlením v době, kdy k ochraně zemských hranic zde stávala menší tvrz. Pod Landekem pak zakládány dokola vesnice a při ústí Lučiny do Ostravice dvě samostatné obce: Moravská a Slezská Ostrava.

Konče tuto zprávu, končím současně svoji krátkou archeologickou činnost a přeji svým pokračovatelům mnoho zdaru v plném přesvědčení, že Landek jistě přinese mnohá překvapení, ježto ani jedna tisícina jeho plochy není probádána.

Použitá a související literatura:

- Folprecht, Jan, Patteisky, Karel: Geologie ostravsko-karvinského kamenouhelného revíru, Kamenouhelné doly OKR, Mor. Ostrava 1928.
- Folprecht, Jan: Předhistorické nálezy na Ostravsku, Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, 1926.
- Folprecht, Jan: Předhistorické nálezy na Ostravsku, Věstník přírodovědeckého spolku v Mor. Ostravě, 1929.
- Folprecht, J., Skutil, J.: Paleolithická industrie z Petřkovic z výkopů 1929, Věstník Matice Opavské 1931.
- Folprecht, Jan: Výzkumné práce na prehistorickém sídlišti v Petřkovicích, Příroda, roč. 27, Brno, 1934.
- Folprecht, Jan: Předhistorické sídliště na Ostravsku, Technické práce na Ostravsku, SIA, 1936.
- Folprecht, Jan: Odkud přišel praobyvatel Ostravska? Moravsko-slezský deník, 22.11.1936.
- Folprecht, Jan: Das Ergebnis der bisherigen archäologischen Ausgrabungen auf der Landecke, 1938.
- Folprecht, Jan: Praobyvatelé Ostravska a přírodní poměry, Moravsko-slezský večerník, 10.4.1938.
- Folprecht, Jan: O prvních archeologických výzkumech na Landeku; Těšínsko 3/1996.

Tab. 1. Petřkovice, rok 1929

Sondy	Mamutí stoličky	Úlomky kostí	Štípaná industrie	Odštěpky	Střepy nádob	Různé
I.		8		29		
II.		24	10	127		
III.		8		48		
IV.		15		76	66	
V.				5		
VI.				1		
VII.		32	6	248	65	
VIII.	1	46	3	69	257	ohnišťe ø 1.5 m
IX.		17		108	58	zrnka obilí
Celkem	1	150	19	711	446	

Tab. 2. Petřkovice, rok 1933

Sondy	Mamutí stoličky	Úlomky kostí	Štípaná industrie	Odštěpky	Střepy nádob	Různé
I.		1		17		
II.	9	83	2	512	5	
III.		3		19		
IV.	8	53	10	410	383	zrnka obilí
V.		43		451	1	
VI.				203	211	
Celkem	17	183	12	1612	600	

Tab. 3. Petřkovice, rok 1937

Sondy	Mamutí stoličky	Úlomky kostí	Štípaná industrie	Odštěpky	Střepy nádob	Různé
X.	1	133	66	526	10	kostěné hladítka, buližníkový nůž
XI.		38	28	267		2 buližníkové nožičky
XII.	2	4	15	74	422	4 hladítka z pískovce
XIII.		248	199	740		provrtaný břidlicový disk ø 4.5 cm
Celkem	3	423	308	1607	432	

Tab. 4. Petřkovice, celkový stručný přehled

Rok	Mamutí stoličky	Štípaná industrie a její odštěpky	Střepy nádob
1925	7	1845	43
1927	2	1024	
1929	1	723	454
1933	17	1380	600
1937	3	1920	432
Celkem	30	6892	1529